

SLOVENSKO V KRÍZE SLOVAKIA IN THE CRISIS

Alena Pauličková,

*Vysoká škola Karla Engliša,
Česká republika*

Abstract

It was generally known by introduction of Euro that there had been important structural differences among the monetary union members: in a flexibility measure of the labour market, in a level of tax deformations, in a range of monopolies` force and in a quality of education. The trust in a reformatory impulse had revealed like unsubstantial, and differences in competitiveness between a principal and a periphery of the Euro area during eight years of Euro introduction have reached an unprecedented level. Slovakia stands this stay with difficulties. A deficient budget deepens and the government starts to victimize entrepreneurs and does not use instruments against tax avoidances, which the state has. The nowadays government reacts on the crisis ideologically and that is why it derogates the Slovak economy more than aftershocks of the global financial crisis on the European continent.

Key words: Global crisis, European Union, tax deformations, competitiveness, economy

V ekonómii ako aj v medicíne, pravdepodobnosť úspechu liečby závisí na presnosti diagnózy. Mnohí európski politici ale aj občania sú presvedčení, že problémy, ktorým dnes čelí eurozóna boli spôsobené fiškálnou inkontinenciou; závislosťou zo strany niektorých vlád na mňanie požičaných peňazí, ktorá nakoniec viedla k pochybnostiam finančných trhov o ich schopnosti ozdraviť verejné financie. Ako drogovo závislí prijatí na rehabilitáciu problémové krajiny eurozóny sú Európskou Komisiou podrobené postupnému, ale bolestivému znižovaniu dávok fiškálnych deficitov za účelom zbaviť ich závislosti. Ich rany a opuchliny sú vystavované na oči ostatným aby sa vyvarovali pokušeniu skúsiť dávkou fiškálneho stimulu zmierniť bolesti recesie a rastúcej nezamestnanosti. Fiškálna politika určite má svoje miesto pri riešení problémov Eurozóny. Ale ako s každým liekom treba si dať pozor pretože ak je nesprávne užitý môže spôsobiť viac škody ako úžitku.[1]

Pri zavedení eura bolo všeobecne známe, že medzi členmi menovej únie zostali dôležité štrukturálne rozdiely v miere pružnosti trhu práce, v stupni daňových deformácií, v rozsahu moci monopolov a v kvalite vzdelávania. Bez možnosti úprav nominálneho výmenného kurzu, sa dalo očakávať že v dôsledku týchto faktorov postupne dôjde k rozdielom v konkurenčnej výkonnosti členských krajín. Medzi politikmi ktorí vtedy riadili proces integrácie ako aj medzi niektorými ekonómami (určite však nie všetkými) prevládal názor, že členstvo v menovej únii prinúti menej

reformované ekonomiky naďalej pokračovať v reformnom úsilí ktoré sledovali pri prípravách na prijatie Eura.

Táto viera v reformný impulz sa ukázala ako neopodstatnená a rozdiely v konkurencieschopnosti medzi jadrom a perifériou eurozóny za osem rokov po zavedení eura dosiahli bezprecedentnú úroveň. Tieto rozdiely sa dajú sledovať vo vývoji platobných bilancií členských štátov eurozóny.

Čo spôsobilo takéto obrovské nerovnováhy? Odpoveď zdá sa spočíva v optimizme ktorý sprevádzal zavedenie eura. Investori prišli k presvedčeniu, že spoločná mena odstránila riziko štátneho bankrotu čo viedlo ku konvergencii úrokových sadzieb za štátne dlhopisy na úroveň Nemecka. Optimizmus prevládal aj vo vyhlídkach vysokého ekonomického rastu v periférnych krajinách od ktorých sa očakávalo rapidne približovanie sa životnej úrovni vyspelejších krajín eurozóny. V dôsledku týchto optimistických očakávaní boli periférne ekonomiky vnímané ako atraktívne investičné destinácie.

Vysoké deficity verejných financií, ktoré zaznamenali periférne ekonomiky eurozóny od začiatku globálnej finančnej krízy, sú priamym dôsledkom tohto vývoja. Sú výsledkom kombinácie pasívnej reakcie automatických fiškálnych stabilizátorov na recesiu (nižšie daňové príjmy v dôsledku klesajúcich príjmov domácností a firiem a vyššie výdavky na financovanie existujúcej sociálnej siete ako napríklad poistenia v nezamestnanosti) a opatrení na zabránenie kolapsu bankových systémov týchto krajín. Vskutočnosti vlády týchto krajín uskutočnili v posledných rokoch výrazné škrtky vo verejných výdavkoch napríklad znížením dávok, znížením miezd vo verejnom sektore ako aj počtu zamestnancov a zvýšením daní. Hromadenie verejných dlhov v posledných rokoch nebolo dôsledkom mámotratnosti vlád periférnych štátov ale nasadeniu verejných prostriedkov v boji s krízou.

Od začiatku krízy a hlavne za posledný rok sa krajinám na periférii eurozóny podarilo výrazne znížiť svoje deficity na bežnom účte. Znamená to, že kríza platobných bilancií eurozóny je za nami? Bohužiaľ, realita nie je tak jednoduchá. Veľká časť úprav platobných bilancií je spôsobená prepadom dovozu v dôsledku kolapsu domáceho dopytu a rozsiahlej nezamestnanosti. Táto forma úpravy nie je dlhodobo udržateľná. Potrebné je spomínané preorientovanie produkcie do exportných odvetví. Zatiaľ je export hlavným ťažňom zlepšenia platobnej bilancie iba v Írsku.

Problémom je veľmi pomalá úprava relatívnych cien. Hoci vysoká nezamestnanosť prispela k zníženiu ceny práce vo viacerých periférnych ekonomikách v porovnaní s jadrom eurozóny zatiaľ nenasalo takmer žiadne zlepšenie ich cenovej konkurencieschopnosti. Vskutočnosti od začiatku krízy si exportné ceny v Nemecku ešte polepšili oproti exportným cenám v periférnych ekonomikách. Bez potrebnej úpravy relatívnych cien len veľmi ťažko môže dôjsť k udržateľnej rovnováhe na bežných účtoch

krízových krajín. Ak správnou diagnózou pokračujúcej krízy eurozóny nie je fiškálna mámotratnosť, ale nadobudnuté veľké rozdiely v konkurencieschopnosti potom vhodným liekom nie je čo najrýchlejšia konsolidácia verejných financií vo všetkých krajinách za každú cenu. Čo eurozóna potrebuje je koordinovaný a vyvážený proces vnútornej devalvácie v periférnych ekonomikách oproti ostatným členom. Fiškálna politika má v tomto smere svoju úlohu, ale sú potrebné aj iné opatrenia.[1]

Aj u nás najnovšia iniciatíva vlády v oblasti DPH len opätovne potvrdzuje, ako ďaleko je myslenie vládnucej triedy vzdialené od reality dennodenného ekonomického života. Úniky na DPH sú 1,2 mld. eur ročne, ale možno je to i 2,3 mld. eur. Koľko vlastne uniká, to ministerstvo financií vlastne ani nevie, je však zrejmé, že sa jedná o vysoké úniky. Aj keď interval, ktorého horná hranica je takmer dvojnásobok tej dolnej, to už veru nie je ani „kvalifikovaný odhad“. Podnikatelia sú už dnes zákonom o účtovníctve viazaní pod hrozbou vysokých pokút viesť účtovníctvo správne, úplne, preukázateľne, zrozumiteľne a spôsobom zaručujúcim trvalosť účtovných záznamov. A to sa týka aj DPH. Načo teda štát žiada všetky faktúry, a možno časom všetky účtovné doklady k DPH, cez kontrolný výkaz? Ak má daňový úrad podozrenie, že si nejaká účtovná jednotka neplní svoje daňové povinnosti či povinnosti uložené zákonom o účtovníctve, má nariadiť kontrolu v danej účtovnej jednotke. Selektívne „čierne zoznamy“ asi najlepším nápadom nebudú, však? Ani verejná správa a ani podnikatelia na ďalšie zmätočné experimentovanie pripravení nie sú. Vládny návrh má povinnosti pre podnikateľov, ktoré im už sú uložené zákonom o účtovníctve, umocniť hrozbou ďalších pokút, teda až na zasielanie dodatočných výkazov. Štát komunikuje s verejnosťou spôsobom, ktorý celoplošne kriminalizuje podnikateľov (teda tých, čo sú platiteľmi DPH), pričom samotné ministerstvo financií ani nevie, o aké úniky sa vlastne jedná a ktoré skupiny „podnikateľov“ sú za ne zodpovedné. Na viac „čierneho zoznamu“ obsahuje približne 1% všetkých registrovaných platiteľov DPH, kvôli nim má byť trestaných zvyšných 99% dodatočnou byrokraciou?

Namiesto toho, aby štát využil nástroje, ktoré už má k dispozícii, spružnil a zefektívnil daňovú kontrolu, vyčistil si vlastné rady, ak sa preukáže, že úradníci daňových úradov podliehajú priamej alebo nepriamej korupcii a napomáhajú daňovým únikom, rozbil väzby, ktoré vznikajú medzi kontrolórom a kontrolovaným subjektom, bol ochotný pravdivo pomenovať problém spočívajúci v tom, že štát má neefektívne úrady a problém, ktorý nie je schopný (ochotný) roky riešiť kvôli politickej previazanosti úradov a politických strán, radšej ako riešenie iniciuje legislatívne konanie, ktoré nerieši podstatu.

Mnoho politikov na akejkolvek úrovni pochádza práve z verejnej sféry, alebo z nej klanovými väzbami žije. Potom sa nečudujeme, že úrady verejnej správy nefungujú tak, ako by mali. Dobré vládnuť je umenie.[2]

Súčasný vládny kabinet reaguje na krízu ideologicky, a preto poškodzuje slovenskú ekonomiku ešte väčšmi než pretrvávajúce otrasy globálnej finančnej krízy na európskom kontinente. Populistická propaganda o vyššom zdanení bohatých ľudí a silných firiem znejú v predvolebnom čase uším prostému ľudu pekne. No následky vládnej praxe majú presne opačný, negatívny efekt. Pred pár rokmi malo Slovensko čo ponúknuť zahraničným i domácim investorom. Dokonca spomedzi krajín strednej Európy sme boli top destináciou pre investorov. Po druhom balíku konsolidačných opatrení, ktoré sa dotýkali najmä daňovo odvodovej oblasti, sme stratili ako krajina ranking vhodného investičného prostredia v európskom i medzinárodnom kontexte. V čase hospodárskej stagnácie na európskom kontinente je veľmi neuvážlivým ťahom zvýšenie korporátnej dane. A ešte o štyri percentá. Slovensko sa tak stalo v poradí treťou krajinou po Francúzsku a Portugalsku, ktorá zvýšila korporátnu daň po prepuknutí globálnej finančnej krízy. Ďalších sedem krajín EÚ túto sadzbu naopak znížilo a ostatné krajiny ich ponechali nezmenené. Aj preto výrazne zaostáva plnenie štátneho rozpočtu v oblasti korporátnej dane oproti plánovaným prognózam. Mali sme aj komparatívnu výhodu v oblasti zdaňovania dividend. Daňové sadzby v okolitých krajinách sa pri dividendách pohybujú od 15% do 25%, pričom Česká republika ich od 2014 plánuje znižovať. No od 1.1.2013 sa vytratila aj táto výhoda, nakoľko príjmy z dividend podliehajú ododom vo výške 10%, resp. 14%. Našťastie, ak je príjemcom dividend právnická osoba, tie ododom nepodliehajú. No aj tak sme v rámci Európskej únie raritou. Aspoň v niečom.

A napokon naša deravá a chabá sieť bilaterálnych zmlúv zamedzujúcich dvojité zdanenie (ďalej len „BTT“). Tá najnovšia bola uzatvorená v roku 2003 s Uzbekistanom. Ak by ste hľadali moderné prvky v BTT, ktoré sa v medzinárodnom obchode dnes bežne vyskytujú, ako napr. zápočet domnej dane, pravidlá zahraničnej kontrolovanej spoločnosti resp. pravidlá zabráňujúce zneužitiu týchto zmlúv (treaty shopping, hybridné entity), hľadali by ste márne. Najmodernejším prvkom je u nás switch over klauzula.

Podľa štúdie Svetovej banky Doing Business 2013, ktorá hodnotí jednoduchosť podnikania, sme obsadili 46. priečku. Až v tesnom závese za nami je Maďarsko, Poľsko a Česká republika. Našou najsilnejšou stránkou je registrácia majetku a dostupnosť úverov, naopak v boľostiach založenia podnikania, ochrany investorov a platenia daní sme na posledných priečkach. Ak by sa zlepšila vymožitelnosť práva a ostatné dlho neriešené a zanedbávané oblasti zo štúdie Doing Business 2013, vytvorilo by sa transparentné podnikateľské prostredie, vytvorila sa zóna voľného obchodu podľa estónskeho alebo slovinského vzoru, umožnilo sa vytvorenie holdingovej oblasti (podobne ako to funguje v Holandsku), znížili korporátnu daň na pôvodnú úroveň, bola by naša krajina najväčším lákadlom pre investorov. No napokon je tu ešte jedna vec. Demotivácia

podnikateľov platiť dane. Pretože ak si potenciálny investor požiada o daňové prázdny, bez kontaktov na politické špičky (napr. SCP Ružomberok) alebo bez investície za desiatky miliónov EUR nemá šancu uspieť. Podpora malých a stredných podnikateľov je u nás de facto nulová. Pritom práve tieto podniky sú hlavným motorom každej vyspelejšej ekonomiky.[3]

Záverom treba podotknúť, že štát vzniknutú situáciu bude riešiť superkomandom. Do boja proti obrovským daňovým únikom chce štát nasadiť osobitný tím prokurátorov. Pôjde o osem špecialistov z odboru osobitného určenia na Generálnej prokuratúre, ktorí otvoria prípady daňových podvodov aj z minulosti. S vyšetrovateľmi daňovej kobry budú prokurátori spolupracovať najmä pri odhaľovaní daňovej kriminality, ktorú páchajú organizované skupiny v rámci celého Slovenska. To by malo viesť k tomu, že konanie s daňovými podvodníkmi, ktorí krajinu ročne pripravia o viac než miliardu eur, by sa malo zrýchliť. Štát by rýchlejšim trestaním páchatel'ov mohol prísť skôr k peniazom, o ktoré obrali štátnu kasu. Ich majetok by tak po ich odsúdení pripadol štátu. Boj proti daňovej kriminalite označil generálny prokurátor za jednu zo svojich priorit pri svojom vymenovaní do funkcie.

Literatúra:

1. Hellebrandt, T.: Eurozóna je v kríze platobných bilancií. [2013.07.11]. Dostupné na <<http://blog.etrend.sk>>
2. Mlýnek, M.: Dane, úniky a umenie vládnúť. [2013.07.15]. Dostupné na <<http://blog.etrend.sk>>
3. Janoušek, T.: Prečo (ne)investovať na Slovensku. [2013.07.10]. Dostupné na <<http://blog.etrend.sk>>
4. Zákon NR SR č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty.
5. Dohoda SR s Uzbekom č. 444/2003 Z.z. o zamedzení dvojitého zdanenia.